

Tre forslag til en ny lov for offentlig støtte til aktiviteter i fritiden?

- og lidt om det 'gode bureaukrati'

Foredrag på Fritidssamrådets konference den
30. oktober 2025 i Roskilde

Bjarne Ibsen

Tre årtier siden den seneste større ændring af loven

→ 'Aftenskoleloven' (1930):

- Gav kun støtte til undervisning af voksne i fritiden i 'nyttige fag'
- Oplysningsforbundene brugte udtrykket 'Folkeoplysning'

→ 'Fritidsloven' (1968):

- Inkluderede støtte til fritidsaktiviteter for børn og unge samt hobbyaktiviteter for voksne
- Formålet var at fremme en 'fornuftig anvendelse af fritiden' (modvirke 'kedsomhed')
- Folkeoplysningsbegrebet spillede en lille rolle i loven

→ 'Folkeoplysningsloven' (1991)

- Folkeoplysning blev det samlede begreb for loven
- Begrebet præciseredes dog ikke, men blev i 2000 udlagt som 'demokratisk dannelse'

→ 'Lov for ???' (2026) ??

Kritik af Folkeoplysningsloven

- Mange forstår ikke begrebet Folkeoplysnings dybere mening
- Foreninger og aftenskoler har svært ved at leve op til lovens mål
- Loven sikrer kun støtte til organiserede aktiviteter i foreninger og aftenskoler
- Loven tillader ikke støtte til andre almennyttige formål i foreninger
- Loven er for bureaukratisk at få støtte efter og at administrere

TRE FORSLAG TIL EN NY LOV

Folkeoplysningslov 2.0

Revision af loven

Hvad er problemet?

- Foreninger opfatter sig i lille grad som 'folkeoplysende'
- Spørgsmål om loven fremmer
 - folkeoplysning
 - demokratiforståelse
 - og aktivt medborgerskab

Lovens formål

'Formålet med den folkeoplysende voksenundervisning / det frivillige folkeoplysende foreningsarbejde er *at fremme demokratiforståelse og aktivt medborgerskab* Sigtet er at styrke den enkeltes / medlemmernes evne og lyst til at tage ansvar for eget liv og til *at deltage aktivt og engageret i samfundslivet*'.

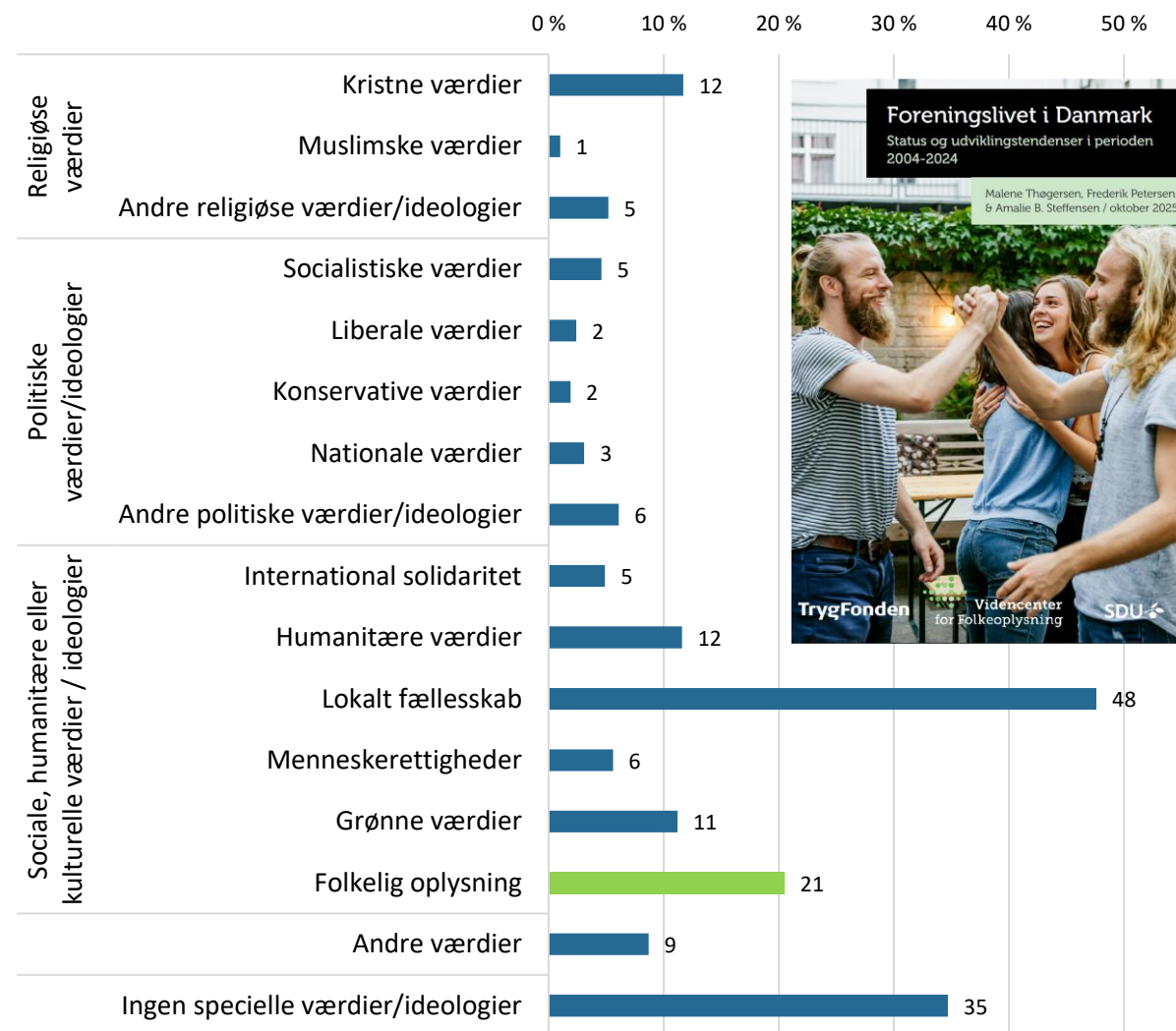
Hvad tager folkeoplysning sigte på?

- Myndiggørelse af den enkelte og fællesskabet
- Selvbestemmelse og demokrati
- Tillid og gensidighed mellem mennesker
- "Dannelse til livet"

Er FOLKEOPLYSNING forældet?

- Er begrebet meningsfuldt i et moderne informations- og uddannelsessamfund?
- Problematisk at bruge et begreb, som mange foreninger ikke forstår og ikke arbejder for

Få foreninger bygger på FOLKEOPLYSNING

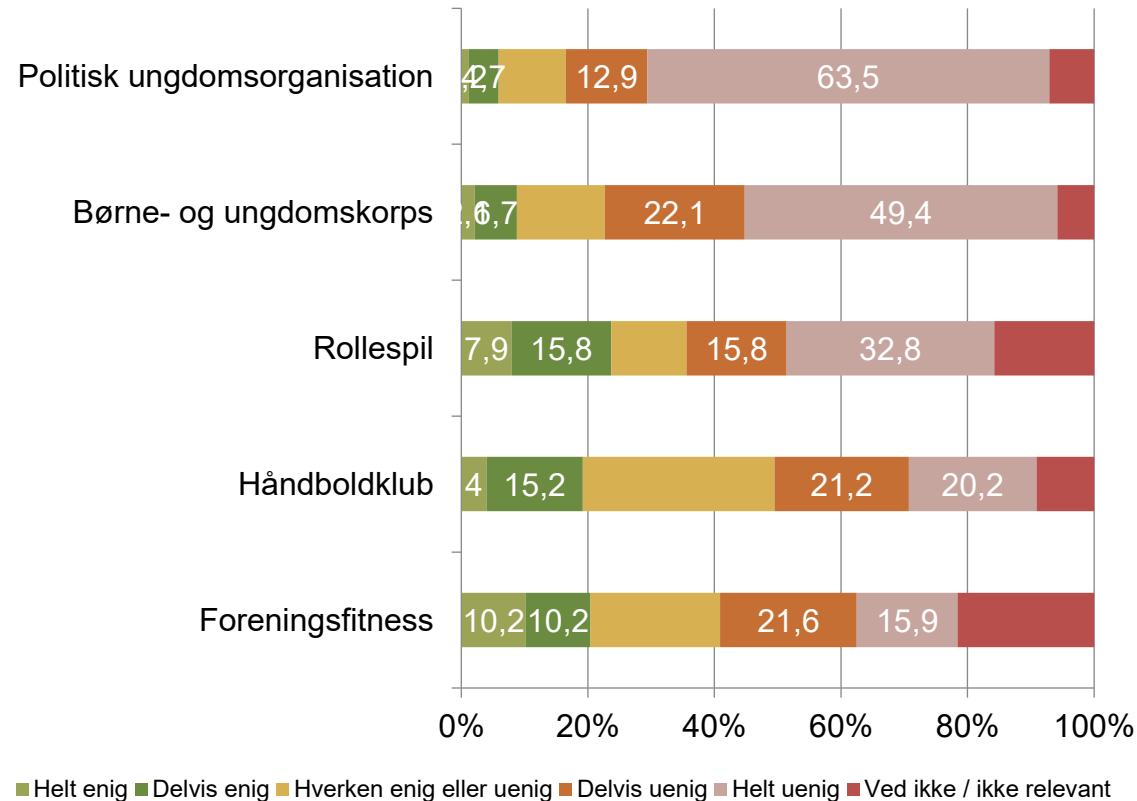
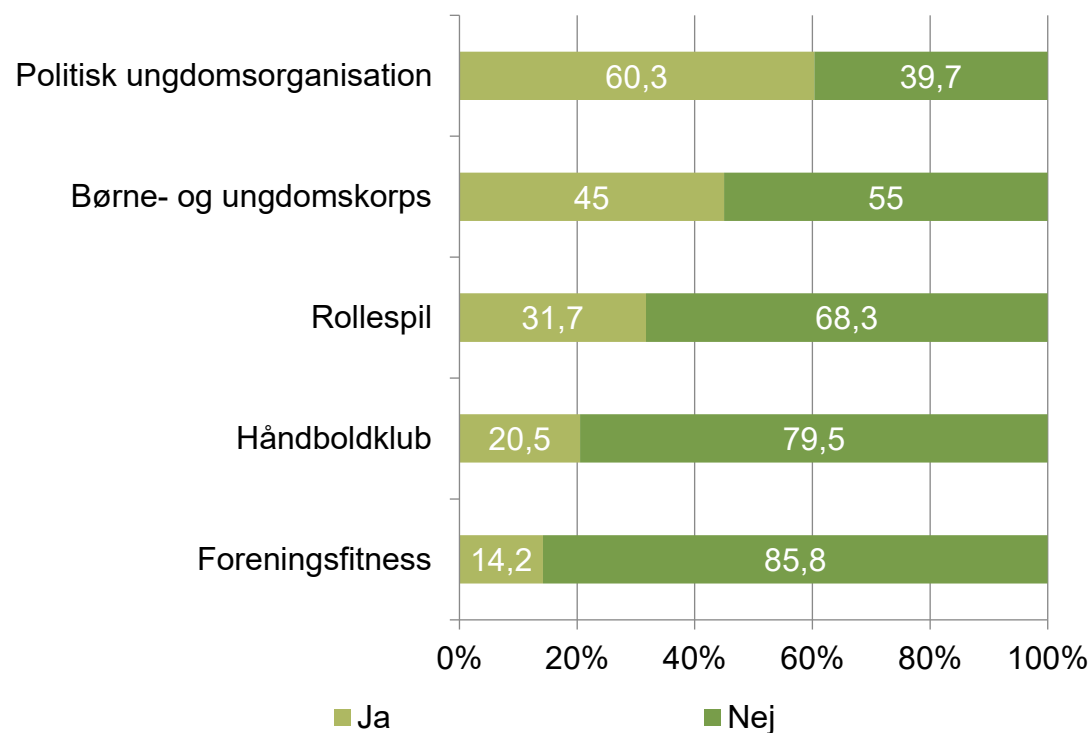

Fremmer foreningsdeltagelse demokratiforståelse og medborgerskab?

Unge medlemmers (30 år og yngre) deltagelse i foreningsdemokratiet (2016)

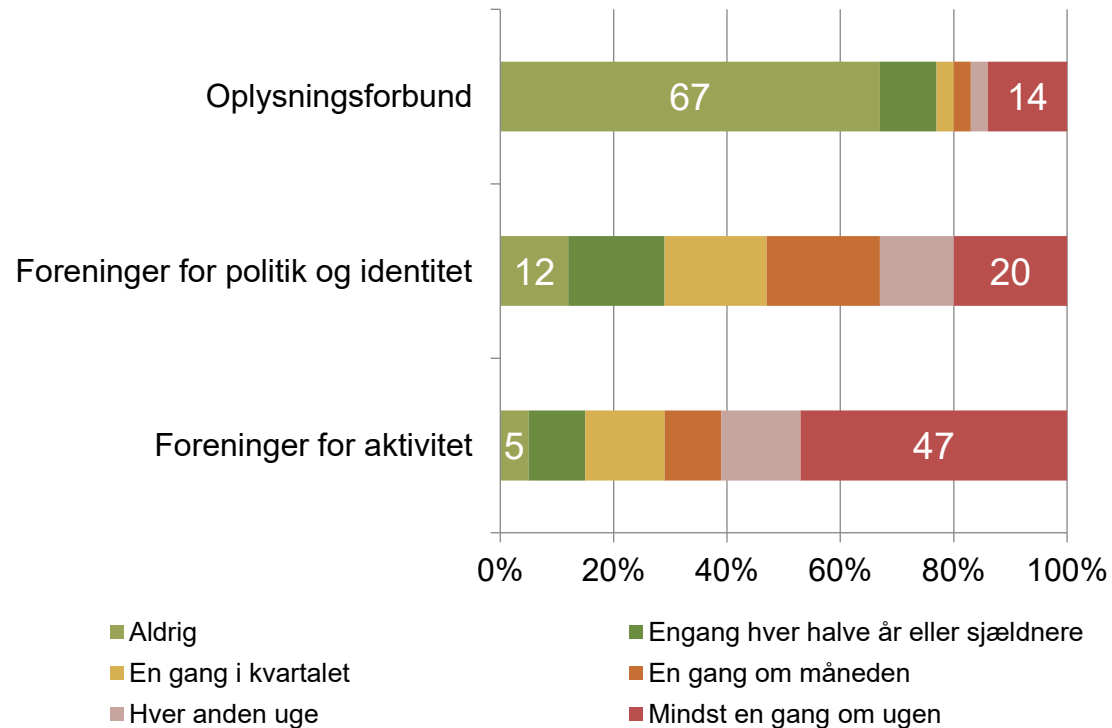
‘Deltager du sædvanligvis i foreningens generalforsamling?’

‘Jeg er slet ikke interesseret i at involvere mig i de beslutninger, som træffes i foreningen’

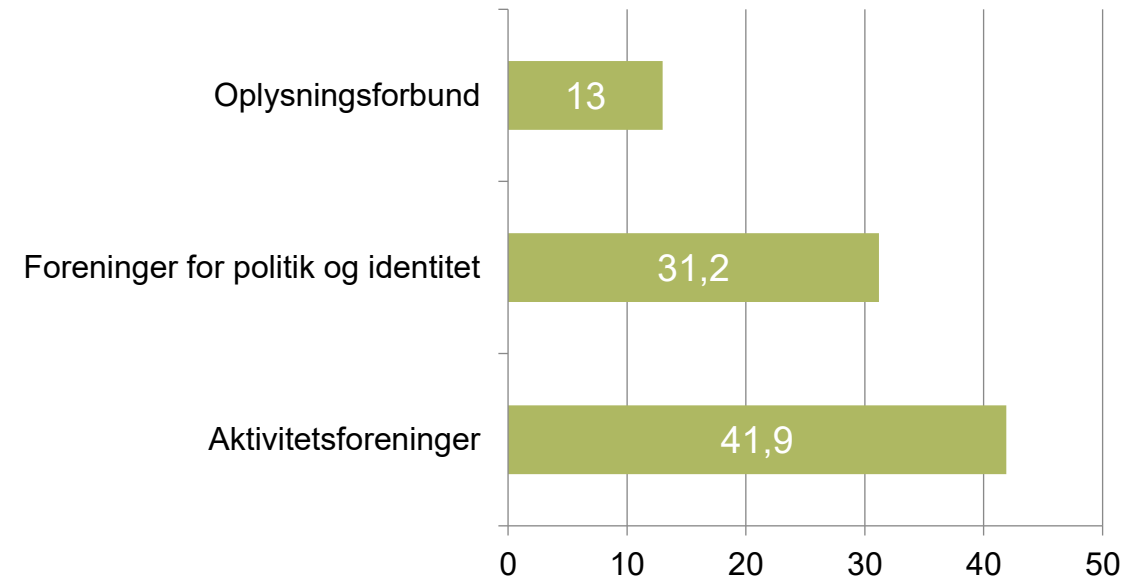

Fremmer deltagelse i aftenskoler demokratiforståelse og medborgerskab?

Andel som 'snakker eller har samvær med andre i foreningen / aftenskolen'

'Jeg har indflydelse på indholdet i og afviklingen af den aktivitet eller det kursus, jeg deltager i' (i høj grad)

Flere tendenser taler for en styrkelse af folkeoplysning

- Post-faktuelle samfund, fake news
- Polarisering og ekko-kamre
- Individualiseringen af informationssøgning (internettet)
 - Hvor der reelt ikke er en samtale
 - Nye skjulte autoriteter (Tech-giganterne) har erstattet de gamle synlige autoriteter
- Sammenhængskraften mellem forskellige samfundsgrupper betvivles

En revision af loven skal i højere grad stille krav om

- At deltagerne har fælles ansvar for aktiviteten eller undervisningen
 - i dialog, i fællesskab og i frivilligt engagement
- At 'oplysningen' sker i aktivitet, samvær og samtale med andre
- At man mødes på tværs af baggrund, værdier og interesser
 - til forskel fra 'ekko-kamre'
- At man mødes 'fysisk' - hvor man 'ser hinanden i øjnene'

Lov for kommunal støtte til det organiserede civilsamfund

Hvad er problemet og behovet?

- Der er et stort fokus på civilsamfundets betydning for 'velfærd' og 'folkesundhed'
 - Det forventes at civilsamfundet skal have en central rolle i en kommende Folkesundhedslov
 - Der er fokus på unges velfærd og trivsel
- I dag må mange foreninger søge støtte fra anden side til velfærdsformål
- I dag er støtten til frivilligt socialt arbejde bestemt i Serviceloven § 18, men det får idræts-, fritids- og kulturforeninger som regel ikke støtte fra
- Mange foreninger efterlyser rammer for deres samarbejde med kommunale institutioner

Hvordan kunne en ny lov se ud?

- Formålet med loven er at **styrke det organiserede civilsamfunds samfundsmæssige betydning**
- Loven omfatter
 - Støtte til 'voksenundervisning' mv. i aftenskoler mv. (Folkeoplysningsloven, hovedområde I)
 - Støtte til aktiviteter for børn og unge i foreninger (Folkeoplysningsloven, hovedområde II)
 - Støtte til frivilligt socialt arbejde (der kunne være hovedområde III)
 - Kunne også omfatte rammerne for 'samskabelse' og 'partnerskaber'
- Som i Folkeoplysningsloven skal der være specifikke kriterier for hvert hovedområde for at modtage kommunal støtte, men ikke forbeholdt bestemte organisationstyper

Lov for kommunal støtte til aktiv fritid i frie fællesskaber

Hvad er problemet og behovet?

- 'Den rette anvendelse af fritiden' har igen fået opmærksomhed (som i Fritidsloven fra 1968)
 - Modvirke 'fritid bag en skærm'
- Loven er i dag afgrænset til at gælde for foreninger og aftenskoler
 - Men en stor del af både unge og voksnes fritidsaktivitet foregår i uformelle grupper og andre organiseringsformer
 - Især et problem for uformelle grupper at få adgang til lokaler og faciliteter
 - I forhold til aktiviteter for særlige målgrupper og særlige formål kan foreningsafgrænsningen være et problem
- Ændringer af loven har fjernet mulighederne for tilskud til andet end 'forening'
 - 'Interessegrupper' (som både kunne foregå i frivilligt og kommunalt regi)
 - Kommunale institutioner (kommunale aftenskoler)
 - Uformelle grupper ('kredse')

Hvordan kunne en ny lov se ud?

- Formålet for loven er at fremme et fritidsliv baseret på 'den aktive medskabende virksomhed' i 'fællesskaber'
- Kommunal støtte til 'godkendte fritidsaktiviteter' under forskellige organiseringsformer:
 - Foreninger: Medlems- og aktivitetsstøtte samt gratis adgang til faciliteter under forudsætning af medlemsdemokrati
 - Uformelle grupper: Adgang til lokaler og faciliteter på tidspunkter, som ikke benyttes af foreninger, aftenskoler eller kommunale institutioner
 - Kommunale institutioner: Støtte til aktiviteter for særlige målgrupper, som foreninger ikke tilbyder aktiviteter for
 - Kommercielle aktører: Kommunen kan indgå kontrakt om aktiviteter og projekter, som ikke varetages af foreninger, institutioner mv.

Det gode og det dårlige bureaukrati

Er der for meget bureaukrati på folkeoplysningsområdet?

Ofte kritiseret, at der er for mange besværlige regler for og krav til foreninger og aftenskoler.

For foreningerne er det ikke det største problem, men det opfattes som større end tidligere.

Regeringen er kommet med et udspil til, hvordan man vil gøre det lettere at være forening, bl.a. vedr.

- GDPR-regler for databeskyttelse
- Krav fra banker ved oprettelse af konto, mv.
- Krav fra det offentlige ved afholdelse af arrangementer
- Lempelser i Folkeoplysningsloven vedr. tilskud og refusion (primært aftenskolerne)

Tankevækkende at udspillet mest handler om at udarbejde bedre vejledninger

Og nogle af de væsentligste barrierer mod 'mere aktivitet' har man ikke rørt ved, bl.a.:

- Kravene til organiseringsform for at opnå støtte efter Folkeoplysningslovens regler
- At den kommunale støtte til voksenundervisning mv. skal gå til løn til undervisere og ledere

Bureaukrati (regler) er vigtigt!!

- En forudsætning for demokrati
- BeskytteR mod udnyttelse, misbrug mv.
 - derfor GDPR-regler og hvidvaskregler
- Præciserer hvad og hvem en lovgivning er rettet mod
 - Fx folkeoplysning og foreninger mv.
- Giver ensartede vilkår
 - derfor præcise regler for, hvordan foreninger mv. kan opnå kommunal støtte
- Beskytter mod nepotisme, monopolisering, politisk favorisering mv.

Det gode bureaukrati til fremme af folkeoplysning?

- Forudsætter at den enkelte støttemodtager
 - har størst mulig FRIHED i forhold til idégrundlag, aktiviteter og organiseringsform
 - men samtidig er FORPLIGTET i forhold til demokratiske principper og folkeoplysningen som ideal
 - FRIHEDEN gælder i dag i høj grad i forhold til idégrundlag og aktiviteter men ikke i forhold til organiseringsform
 - Skal være organiseret som en 'folkeoplysende forening med vedtægt'
 - Støtten på hovedområde I skal gå til 'aflønning af lærere og ledere'
 - SKAL DER VÆRE FÆRRE REGLER FOR ORGANISERINGSFORM??
- FORPLIGTELSEN til at arbejde for folkeoplysning og demokratisk dannelse er til gengæld vagt formuleret
- SKAL DER VÆRE FLERE REGLER FOR AKTIVITETERNES INDHOLD OG FORM?

Refleksioner, Spørgsmål og modsigelse

Fra Fritidslov til Folkeoplysningslov

Fritidsloven (lov om fritidsundervisning) 1968	Folkeoplysningsloven 1991
<u>Formålet</u> var at fremme ‘fornuftig’ anvendelse af fritiden: Velfærdspolitikken rykkede ind i fritiden. Øget fritid skabte bekymring for <i>‘kedsomheden som et stort åndeligt-kulturelt problem’</i> • Traditionel folkeoplysning i nyttige fag, foredrag mv. • Kompetencegivende undervisning (enkeltfagskurser) • Fritidsaktivitet (idræt, hobbyfag mv.) Byggede på det brede kulturbegreb, hvor <i>‘den aktive medskabende virksomhed’</i> var lige så vigtig som <i>‘den passive tilegnelse af andres kunstudøvelse’</i>	<u>Formål:</u> Loven skiftede navn, men præciserede ikke hvad ‘folkeoplysning’ er. Det er i højere grad de organisatoriske principper for loven, som berettiger navneskiftet. Men det omfattede ikke kompetencegivende undervisning Indførte en såkaldt 5 pct. pulje til nye ideer, eksperimenter Gav mulighed for at støtte aktiviteter med et socialt forebyggende sigte (fx ældre, flygtninge, socialt udsatte) (inspireret af forudgående forsøgs- og udviklingsprogram)
<u>Det organisatoriske princip</u> var ‘Interessegruppe’, som både kommuner og foreninger kunne etablere, og den offentlige støtte gik til løn. I praksis fulgte de fleste kommuner dog ikke loven i forhold til børn og unge, så foreninger afstod fra at benytte loven mod at modtage aktivitetsstøtte	<u>Det organisatoriske princip</u> var foreningen: Loven gælder ‘frivilligt organiserede initiativer’. Kommunen kunne ikke mere udbyde aktiviteter. Kommunale aftenskoler måtte lukke eller ændres til ‘frivillige organisationer’
<u>Den offentlige styring</u> var ‘statslig regelstyret’ med detaljerede, statslige regler samt statsrefusion med sigte på at skabe lige muligheder for alle over hele landet.	<u>Den offentlige styring</u> var decentral rammestyring, hvor det overlades til kommunerne – og foreninger (i folkeoplysningsudvalg) – at opfylde brede formål